

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 STOCKHOLM

BJ ./ riksåklagaren ang. återupptagande av mål om sexuellt övergrepp mot barn m.m.

(Svea hovrätts beslut den 6 maj 2014 i mål B 9652-13)

Högsta domstolen har efter att ha meddelat prövningstillstånd förelagt riksåklagaren att skyndsamt inkomma med svarsskrivelse i målet.

Min inställning

Jag motsätter mig inte att Högsta domstolen förordnar om målets återupptagande i hovrätten.

Bakgrund

BJ dömdes av tingsrätten för bl.a. sexuellt övergrepp mot barn till fängelse i 6 månader. Han överklagade till hovrätten, som satte ut målet till huvudförhandling till vilken BJ kallades att närvara personligen.

Vid huvudförhandlingens andra dag inställde sig inte BJ personligen när målet ropades på kl. 09.30. Han hade tidigare samma morgon kontaktat hovrätten samt sitt ombud tillika försvarare och uppgett att han skulle bli försenad eftersom hans mobiltelefon, som han använde som väckarklocka, inte hade fungerat och han därför hade försovit sig och missat buss och tåg. Han uppgav att han skulle komma till hovrätten kl. 11.00.

Hovrätten förklarade i beslut den 31 mars 2014 att BJs överklagande förfallit och därför inte kommer att prövas. Som skäl för beslutet angavs följande. BJ har inte kommit till förhandlingen. Det är inte sannolikt att han har godtagbara skäl (laga förfall) för att inte komma. Hans överklagande har därför förfallit (51 kap. 21 § första stycket rättegångsbalken). En nämndeman var skiljaktig och angav följande. Det finns inte hinder mot att fortsätta rättegången i BJs utevaro. Hovrätten kan höra sakframställningar i hans utevaro och sedan fortsätta rättegången efter lunch då allt talar för att BJ har inställt sig.

BJ ansökte om att han överklagande åter skulle tas upp. Hovrätten avslog i det nu överklagade beslutet hans begäran med följande motivering. BJ har inte gjort sannolikt att han hade laga förfall (godtagbara skäl) för sin frånvaro vid

huvudförhandlingen den 31 mars 2014 som han inte kunde anmäla i tid. Hovrätten avslår därför BJ yrkande om återupptagande.

Överklagandet till Högsta domstolen

BJ yrkar att Högsta domstolen ska förordna att målet åter ska tas upp i hovrätten. Till stöd för sin talan anför han bl.a. följande. Han kunde inte räkna med att hans mobiltelefon inte skulle fungera, varför han hade laga förfall att inte inställa sig i tid till del av hovrättens förhandling. I vart fall har han i tid anmält sin försening. Hovrätten hade kunnat fortsätta förhandlingen i hans utevaro.

Grunderna för min inställning

I 51 kap. 21 § första stycket rättegångsbalken stadgas att uteblir en enskild klagande från sammanträde för huvudförhandling, förfaller överklagandet. Detsamma gäller, om en enskild klagande som förelagts att infinna sig personligen inställer sig endast genom ombud och hovrätten inte anser sig ändå kunna avgöra målet. I fjärde stycket samma lagrum anges att ett mål får avgöras om en enskild klagande som förelagts att inställa sig personligen inställt sig endast genom ombud.

I kommentaren till rättegångsbalken uttalas bl.a. följande (Fitger m.fl., Rättegångsbalken, [oktober 2014, Zeteo] kommentaren till 51 kap. 21 §).

I det fallet att en enskild klagande som förelagts att inställa sig personligen inte kommer annat än genom ombud skulle enligt balkens ursprungliga lydelse hovrätten i första hand försöka med ett förnyat vitesföreläggande eller hämtning. Hovrätten hade dock enligt sista stycket vissa möjligheter att pröva målet utan hinder av klagandens frånvaro. Genom 1984 års lagstiftning ersattes reglerna om vite och hämtning av en regel om att överklagandet förfaller, om det inte kan prövas enligt fjärde styckets sista mening. Därmed får, när den tilltalade överklagat, hans bristande vilja att lojalt medverka i förfarandet samma konsekvenser oavsett om hans eventuella försvarare har ställning som ombud eller inte.

Det bör uppmärksammas att hovrätten, trots att klaganden inte infunnit sig, enligt 32 kap. 6 § ska avstå från att förklara överklagandet förfallet när det på grund av en särskild omständighet finns anledning att anta att klaganden har laga förfall. I de situationer där klagandens ombud eller försvarare är närvarande kan han eller hon ofta lämna upplysningar till ledning för hovrättens bedömning av om laga förfall kan antas föreligga.

I 1984 års lagstiftningsärende konstaterade föredragande departementschefen (se prop. 1983/84:78 s. 52) att hovrättens möjligheter att avgöra målet i sak trots den tilltalades personliga frånvaro enligt ordalagen i lagtexten var obegränsad men att i praxis en viss restriktivitet gjort sig gällande. Han hänvisade i det sammanhanget till beredningens nyss återgivna uttalande om att det, när det gäller mål om mer allvarliga brott, endast undantagsvis bör komma i fråga att hovrätten avgör målet eller i varje fall ändrar tingsrättens dom till den tilltalades nackdel utan att denne

hörts personligen i hovrätten. Ett grundläggande krav som gäller alla brottmål är enligt departementschefen att hovrätten kan få ett tillräckligt underlag för ett materiellt avgörande även utan den tilltalades personliga medverkan. Han var inte beredd att förordna någon ändring i fråga om möjligheterna för hovrätt att avgöra målet i sak utan den tilltalades medverkan. På hans förslag infördes dock den i kommentaren till första stycket behandlade regeln om att överklagandet förklaras förfallet, om målet inte kan prövas i sak på grund av att den tilltalade inte infunnit sig personligen. Om en tilltalad (som överklagat) underlåter att infinna sig personligen men företräds av ett ombud vid förhandlingen, har hovrätten enligt departementschefen att i första hand undersöka om det är möjligt att avgöra målet i sak på det tillgängliga materialet och först därefter utnyttja möjligheten att förklara överklagandet förfallet. Som han påpekade kan en försvarare ibland lämna alla uppgifter som behövs för att hovrätten ska få tillräckligt underlag för ett materiellt avgörande. Det är då enligt departementschefen bättre om ett sådant avgörande kommer till stånd. Han framhöll i det sammanhanget att risken för en ny hovrättsprocess efter ansökan om återupptagande elimineras. Det som för Processlagberedningen var en nödfallsutväg för att få målet avslutat har därmed kommit att bli en väg att undvika onödiga återupptaganden.

Min bedömning

Annat har inte framkommit än att BJ delgivits kallelse till huvudförhandlingen. I kallelsen finns angivet att BJ ska komma personligen och att överklagandet kan komma att förfalla om han inställer sig endast genom ombud.

Laga förfall är, då någon genom avbrott i den allmänna samfärdseln, sjukdom eller annan omständighet, som han ej bort förutse eller rätten eljest finner utgöra giltig ursäkt, hindrats att fullgöra vad honom ålegat (32 kap. 8 § rättegångsbalken). Den som ålagts att personligen infinna sig vid förhandling måste planera sin inställelse med noggrannhet och förutseende (jfr NJA 1977 s. 367 och NJA 1983 s. 708). Enligt min uppfattning kan det inte anses ursäktligt att försova sig på grund av att en väckarklocka inte ringer. BJ hade t.ex. kunnat ställa en extra väckarklocka för att på sätt påtagligt minska risken för att han skulle försova sig. Enligt min uppfattning kan BJ således inte anses ha haft laga förfall för sin frånvaro. Detta saknar dock betydelse om hovrätten hade kunnat fortsätta huvudförhandlingen i BJs utevaro.

Enligt uppgift från kammaråklagaren Emma Olsson var det när huvudförhandlingen påropades planerat att det skulle hållas förhör med målsägande B, som var kallad att höras personligen i hovrätten. Eftersom allt talade för att BJ skulle komma att inställa sig senare samma dag och då han vid förhandlingen företräddes av ombud torde förhöret med målsägande B kunnat hållas i BJs utevaro. I detta sammanhang bör också beaktas att huvudförhandlingen var utsatt att pågå under tre dagar. BJs underlåtenhet att inställa sig personligen avser således endast en mindre del av förhandlingen. Det hade bland annat varit möjligt att ställa kompletterande frågor till BJ efter förhöret med målsäganden. Med hänsyn till detta är det svårt att se att enbart BJs personliga utevaro under den aktuella förmiddagen medförde att hovrätten inte

hade möjlighet att skaffa sig ett tillräckligt underlag för ett materiellt avgörande. Enligt min uppfattning borde hovrätten inte ha förklarat BJs överklagande förfallet. Jag motsätter mig således inte att Högsta domstolens förordnar om målets återupptagande i hovrätten.

Bevisning

Jag åberopar inte någon bevisning.

Anders Perklev

My Hedström

Kopia till
Utvecklingscentrum Malmö
Åklagarkammaren i Nyköping (AM-86339-12)
Kammaråklagaren Emma Olsson